

ליקוטי אמרים

פרק לג

תלג

מלא כל הארץ .. כבודו: ע"ד
לשון הכתוב – ישע"ו, ו, ג.
וכולא קמיה כלא חשיב: זח"א
יא, ב.

פרק לג עור זאת תהיה הנפש האמיתית'
וכפרט כשרואה בנפשו בעתים
מזומנים שצריך לזככה ולהאירה בשמחת לבב אזי
יעמיק מחשבתו ויצייר בשכלו ובכוחו ענין יהודו ית'
האמיתי איך הוא ממלא כל עלמין עליונים ותחתונים
ואפי' מלא כל הארץ הלזו הוא כבודו ית' וכולא קמיה
כלא חשיב ממש והוא לבדו הוא בעליונים ותחתונים
ממש כמו שהיה לבדו קודם ששת ימי בראשית וגם
במקום הזה שנברא בו עולם הזה השמים והארץ וכל
צבאם היה הוא לבדו ממלא המקום הזה וגם עתה כן
הוא לבדו בלי שום שינוי כלל מפני שכל הנבראים
בטלים אצלו במציאות ממש כביטול אותיות הדבור

[מב, א]

חשיבי, שהו"ע הביטול דיחודא עילאה. וזהו מ"ש
„יחודו .. האמיתי“, היינו בחי' דעת עליון, שהיא
הדעה האמיתית, כמ"ש⁵, „ואמת הוי' לעולם“.

ואף שגם דעת תחתון היא אמת, מ"מ עיקר הדעה
האמיתית היא הדעה העליונה, בחי' יחודא עילאה,
כמבואר בכ"מ⁶ (והענין בעבודה – י"ל ע"פ המבואר
לעיל ספי"ג⁷).

(כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב⁸)

ואפי' מלא כל הארץ הלזו הוא כבודו ית': מה
שפירשו⁹ שהכוונה בתיבות אלו היא לבחי' טובב כל
עלמין (לאחר שהזכיר קודם לכן „ממלא כל עלמין
עליונים ותחתונים“) – צ"ע, דא"כ מהו „ואפילו
(מלא כל הארץ הלזו)“, אם עד עתה לא דיבר
במדריגה זו כלל. ואם נאמר דלא קאי אלפניו
(„עליונים ותחתונים ואפי' מלא כל הארץ הלזו“),
אלא אשלאחריו – הול"ל „וכבודו ית' מלא אפילו
כל הארץ הלזו“.

(כ"ק אדמו"ר⁴)

וכולא קמיה כלא חשיב: ראה „לקוטי פירושים“
לעיל פ"כ ד"ה כולא.

ואעפ"כ לגבי מדרגת הבינונים נקראת עבודה תמה באמת
לאמיתו שלהם .. כי הנה מדת אמת היא מדתו של יעקב הנקרא
בריה התיכון המבריח מן הקצה אל הקצה מרום המעלות
ומדרגות עד סוף כל דרגין .. ומדת אמת היא נחלה בלי מצרים
ואין לה שיעור כו"ו⁸. (8) אגרות קודש ח"א ע' קצה.
(9) ממשמעות הקיצור לפרק זה (בשילוב עם פל"ד) מהצ"צ,
שהזכיר כאן ג' הענינים – ממלא, טובב, ו„כולא קמי' כלא חשיב“.

שמחת הנפש האמיתי' .. ענין יהודו ית' האמיתי'
איך .. שכל הנבראים בטלים אצלו במציאות
ממש .. כשיעמיק בזה הרבה ישמח לבו ותגל
נפשו .. באמונה זו .. כי היא קרבת אלהים
ממש: שמחה זו – יש בה התכללות אהבה ויראה:
כללות ענין השמחה – הוא מצד האהבה; אבל
שמחה זו אינה שמחה סתם, כמו שמחה שמחת
האהבה בלבד, שהיא בכחי' התרחבות והתפשטות
ופתיחת הנפש, אלא היא שמחה הבאה מקירוב
העצמות ממש: ששם הביטול בתכלית, ולכן השמחה
היא בכחי' ביטול (יראה).

(כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב²)

ענין יהודו ית': יעויין בזה בשער היחוד והאמונה.

(כ"ק אדמו"ר³)

ענין יהודו ית' האמיתי': „האמיתי“ – קאי על
„יחודו“ (ולא על „ענין“).

(כ"ק אדמו"ר⁴)

יהודו ית' האמיתי איך הוא ממלא כל עלמין ..
וכולא קמיה כלא חשיב ממש: „כולא קמי' כלא
חשיב“ – קאי גם על העולמות, שגם הם כלא ממש

(1) והוא כענין היחוד שבתורה, ששנים מתכסים בטלית אחת
ממש (ראה לקו"ת מטות פד, ב). (2) סה"מ עת"ר ע' תקה ואילך.
ע' תקיח. (3) „מראה מקומות, הגהות והערות קצרות“.
(4) הגהה לשיעורים בספר התניא (כת"ק). (5) תהלים קיג, ב.
(6) ראה סה"מ תרנ"ד ע' קטז. ע' קל. (7) ושם: „מדת אהבה זו
האמורה בכינונים .. לגבי מדרגת הצדיקים עובדי ה' באמת
לאמיתו אין בחי' אהבה זו נקראת בשם עבודת אמת כלל ..

והמחשבה במקורן ושרשן הוא מהות הנפש ועצמותה שהן עישר בחינותיה חכמה בינה ודעת כו' שאין בהם בחי' אותיות עדיין קודם שמתלבשות בלבוש המחשבה [כמ"ש בפ' כ' וכ"א באריכות ע"ש] וכמ"ש ג"כ במ"א משל גשמי לזה מענין ביטול זיו ואור השמש במקורו הוא גוף כדור השמש שברקיע שגם שם מאיר ומתפשט ודאי זיוו ואורו וביתר שאת מהתפשטותו והארתו בחלל העולם אלא ששם הוא בטל במציאות במקורו

החכמה ואינה מאירה ומתלבשת באותיות השכל והמחשבה והדיבור] – הרי גם האותיות בטלות שם. ונמצא ש, ביטול אותיות הדיבור והמחשבה במקורן ושרשן" הוא כענין התכללות האור במאור, שהו"ע הצמצום.

(כ"ק אדמו"ר הצ"צ¹⁵)

וכמ"ש ג"כ במ"א משל גשמי לזה כו': עיין לקמן שער היחוד והאמונה פ"ג¹⁶.

(כ"ק אדמו"ר¹⁷)

משל גשמי: מדייק „משל גשמי” – כי פעולתה של תורת החסידות היא שבעולם גופא יהי' גילוי אלקות שלמעלה מהעולם, ולכן מבוארים בתורת החסידות ענינים גם בהסברה על-פי שכל אנושי, ע"י משלים וכו' מעניני העולם¹⁷.

(כ"ק אדמו"ר¹⁸)

ביטול זיו ואור השמש במקורו .. שגם שם מאיר ומתפשט ודאי זיוו ואורו וביתר שאת מהתפשטותו והארתו בחלל העולם אלא ששם הוא בטל במציאות במקורו וכאילו אינו במציאות כלל: לכאורה צ"ע איך יצדקו שניהם – ש, מאיר .. ביתר שאת מהתפשטותו והארתו בחלל העולם, ויחד עם זה „הוא בטל במציאות במקורו וכאילו אינו במציאות כלל” (עד שאינו עולה בשם אור¹⁹).

וחומר כדור השמש עצמו שבשמים, שאם מתפשט ומאיר למרחוק כ"כ כ"ש שיוכל להאיר במקומו ממש, רק ששם במקומו ממש נחשב הזיו הזה לאין ואפס ממש, כי בטל ממש במציאות לגבי גוף כדור השמש שהוא מקור האור והזיו הזה, שהזיו והאור הזה אינו רק הארה מאירה מגוף ועצם כדור השמש .. כשהוא במקורו בגוף השמש אין נופל עליו שם יש כלל רק שם אין ואפס, כי באמת הוא שם לאין ואפס ממש, שאין מאיר שם רק מקורו לבדו שהוא גוף השמש המאיר ואפס בלעדו כו"ו. (17) ראה סה"מ תש"ז ע' 238 ואילך. ובכ"מ. (18) לקו"ש חט"ו ע' 284. (19) ראה לקמן שעהיוה"א פ"ג.

שכל הנבראים בטלים אצלו במציאות ממש כביטול אותיות הרבור והמחשבה במקורן ושרשן הוא מהות הנפש ועצמותה כו': תפס משל זה מצד תוכן עומק המשל – שנוסף על היותו משל לביטול הנבראים במקורם, הוא משל לכללות ענין הצמצום:

מבואר בתו"א¹⁰ שענין הצמצום הוא שנכלל האור במאור. והנה, עצמיות כח החכמה לגבי השכלים הנגלים (כגון הלומד איזו מסכתא, שבשעה שחושב ומדבר בה הרי היא גלוי' במחשבתו ובדיבורו) הוא כעין מאור לגבי האור, כי עצמות כח השכל נקרא „משכיל” (כמ"ש¹¹ „משכיל לאיתן”), היינו שהוא מקור השכל (כמו „מאור” שהוא מקור האור), והשכל הנמשך ממנו (ע"ד „ויצא ככרן חצו”¹²) הוא בחי' אור הנמשך מכח ומקור השכל.

והנה, כשהשכל (שהוא האור) מתגלה – ה"ה מתלבש באותיות המחשבה והדיבור; אבל כשהשכל נכלל במקורו בבחי' העלם [דהיינו „בעידנא דעסיק במסכתא אחריתי”¹³], ואינו חושב אז בענין המסכת הראשונה הברורה לו – שא"א לומר שאינה נמצאת כלל בשכלו, שהרי כשירצה לחזור ולדבר בה יוכל תיכף לחשוב ולדבר בה בשלימות בכל הפרטים, כיון ש,דמי לי' כמאן דמנח בקופסא”¹⁴, אלא שנכללת בעצמות

(10) וירא יד, ב. (11) תהלים פט, א. (12) זכר' ט, יד. וראה גם לקמן אגה"ק סכ"א. תו"א משפטים עה, ג. לקו"ת חוקת סב, ג. ואתחנן ב, ד. ועוד. (13) ראה שבת ג, ב. (14) ראה פסחים עב, א (ישם: „דמנחא בכיס”“). (15) הגהה בהוספות ללקו"ת ויקרא נב, ד. (16) ישם: „כל משכיל על דבר יבין לאשורו איך שכל נברא ויש הוא באמת נחשב לאין ואפס ממש לגבי כח הפועל ורוח פיו שבנפעל המהוה אותו תמיד ומוציאו מאין ממש ליש .. והמשל לזה הוא אור השמש המאיר לארץ ולדרים, שהוא זיו ואור המתפשט מגוף השמש ונראה לעין כל מאיר על הארץ ובחלל העולם, והנה זה פשוט שאור וזיו הזה ישנו ג"כ בגוף

ליקוטי אמרים

פרק לג

תלה

ותגל .. אף גילת ורנן: ע"ד לשון הכתוב – ישע"י לה, ב. בכל לב ונפש ומאד: ע"ד לשון הכתוב – ואתחנן ו, ה. כי רבה היא: ע"ד לשון הכתוב – אסתר א, כ. קרבת אלקים: ישע"י נח, ב. תהלים עג, כח.

וכאילו אינו במציאות כלל: וככה ממש דרך משל הוא ביטול העולם ומלואו במציאות לגבי מקורו שהוא אור א"ס ב"ה וכמש"ש באריכו'. והנה כשיעמיק בזה הרבה ישמח לבו ותגל נפשו אף גילת ורנן בכל לב ונפש ומאד באמונה זו כי רבה היא כי היא קרבת אלהים

והביאור בזה – שאף שהאור מאיר שם ביתר שאת, מ"מ אינו תופס מקום בעצמו להיות איזה מציאות דבר²⁰ (וכענין „שרגא בטיהרא מאי אהני"²¹), והעדר תפיסת המקום היא ביטול מהותו.

ההתפשטות²⁴ בלבד²⁵, והביטול דבחי' אפס הוא בעצם המהות].

(כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב²⁶)
שם מאיר ומתפשט ודאי זיוו ואורו וביתר שאת מהתפשטותו והארתו בחלל העולם: היינו שהאור שם הוא בריבוי ביותר ובאופן נעלה הרבה יותר מכמו שהוא אח"כ בהתגלות.

ואין זה סותר להמבואר²⁷ שהאור (גם האור הגלוי) הוא מעין המאור, דהיינו שהוא כמו העצם ממש – כי המבואר כאן הוא רק מצד ההתגלות, שע"י ההתגלות האור מתמעט (ובפרט באור השמש, כידוע שהתפשטותו היא ע"י הנרתק כו'), אבל אין זה בבחי' שינוי המהות, אלא האור הגלוי (גם כמו שהוא ע"י הנרתק) הוא האור הקדום, וה"ה כמו העצם, שהעצם הוא בהירי, ולכן האור מאיר²⁸.

(כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב²⁹)

אלא ששם הוא בטל במציאות במקורו וכאילו אינו במציאות כלל: משמע שמה שהאור אינו במציאות כשהוא בגוף כדור השמש הוא מצד הביטול למקורו. אבל בזהר³⁰ איתא „לאו אינן נהורין", משמע שבעצם אינן בבחי' אור כלל.

(כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב³¹)

ישמח לבו .. באמונה זו כי .. כמה גדולה שמחת הדיוט ושפל אנשים בהתקרבותו למלך בשר ודם המתאכסן ודר אתו עמו בביתו כו':

בעצם כח חכמתו), אלא שניקר הביטול הוא בהתפשטות, שההתפשטות מתבטלת לגמרי. (26) סה"מ תרנ"ו שם (בשוה"ג). הגהות לדי"ה פתח אלי' תרנ"ח ע' עה ואילך. סה"מ תרס"ה ע' רנו. עת"ר ע' כב. (27) ראה לקמן אגה"ק ס"כ. סה"מ תרנ"ו ע' רנו ואילך. ובכ"מ. (28) וע"ד המבואר (ראה המשך תרס"ו ע' רטו) בענין אור הסובב, שאף שגם הוא נמשך ע"י הצמצום, מ"מ אין הצמצום פועל בו, וה"ה כמו העצם, אלא שנעשה בבחי' מקיף לעולמות עכ"פ. (29) סה"מ אעת"ר ע' יג. המשך תער"ב ח"א פכ"ב. פנ"ה. פרל"ב. סה"מ עטר"ת ס"ע קלג. (30) ח"א סה, א. וראה ע"ח שער א"א פ"ב. (31) סה"מ תרע"ח ע' ת. עטר"ת ס"ע קלג ואילך.

וזהו החילוק בין ענין ביטול אור השמש במקורו המבואר כאן (ש,מאיר ומתפשט .. ביתר שאת .. אלא ששם הוא בטל במציאות במקורו וכאילו אינו במציאות כלל") לענין ביטול אור השמש במקורו המבואר בשער היחוד והאמונה²³ (ש,בטל ממש במציאות .. כי באמת הוא שם לאין ואפס ממש, שאין מאיר שם רק מקורו לבדו):

(כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב²²)

והביטול המבואר כאן – הוא כענין „שרגא בטיהרא"²¹, שאף שהנר אינו בגדר אור המאיר כלל, מ"מ הרי הוא במציאות אור עכ"פ, אלא שהאור בטל לגמרי ואינו תופס מקום כלל מפני אור השמש (ולכן כשהשמש שוקעת, שמסתלק אור השמש – מאיר אז אור הנר, כיון שעצם מציאותו לא נתבטלה גם בהיות השמש זורחת); משא"כ הביטול המבואר בשעיה"א – הוא כענין התכללות אור הנר באבוקה, שאין כאן מציאות אור הנר כלל, ומה שמאיר הוא רק האבוקה.

[וי"ל שזהו ההפרש בין הביטול דבחי' אין להביטול דבחי' אפס, שהביטול דבחי' אין הוא בבחי' העדר תפיסת מקום, שעיקרו הוא ביטול בבחי' ודוגמא לדבר – מחכם גדול, שהוא בטל לגבי חכם גדול ממנו יותר מחכם קטן. (21) חולין ס. ב. (22) סה"מ תרנ"ו ע' שסא. תרנ"ט ע' ס. תרס"ה ע' קא. (23) פ"ג (ועיי"ש פ"ה). (24) וכמו חכם קטן שמתבטל לפני חכם גדול, שאינו תופס מקום כלל לגבי הגדול, שביטולו הוא בבחי' ההתפשטות לבד (כענין „חכם אינו מדבר לפני מי שגדול ממנו" (אבות פ"ה מ"ז)), אבל אינו מתבטל בעצם מהותו, דמ"מ הרי הוא במציאות ויש לו שכל עכ"פ, ולגבי הקטן ממנו ה"ה בבחי' תפיסת מקום. (25) ומ"מ נעשה ע"ז קצת ביטול גם בעצם המהות (כמו בענין „שרגא בטיהרא", שאור הנר נראה חשוד, וכן קטן לגבי גדול, שמתבטל

ממנו יותר מחכם קטן. (21) חולין ס. ב. (22) סה"מ תרנ"ו ע' שסא. תרנ"ט ע' ס. תרס"ה ע' קא. (23) פ"ג (ועיי"ש פ"ה). (24) וכמו חכם קטן שמתבטל לפני חכם גדול, שאינו תופס מקום כלל לגבי הגדול, שביטולו הוא בבחי' ההתפשטות לבד (כענין „חכם אינו מדבר לפני מי שגדול ממנו" (אבות פ"ה מ"ז)), אבל אינו מתבטל בעצם מהותו, דמ"מ הרי הוא במציאות ויש לו שכל עכ"פ, ולגבי הקטן ממנו ה"ה בבחי' תפיסת מקום. (25) ומ"מ נעשה ע"ז קצת ביטול גם בעצם המהות (כמו בענין „שרגא בטיהרא", שאור הנר נראה חשוד, וכן קטן לגבי גדול, שמתבטל

ממש וזה כל האדם ותכלית בריאתו ובריאת כל העולמות עליונים ותחתונים להיות לו דירה זו בתחתונים כמ"ש לקמן באריכות. והנה כמה גדולה שמחת הדיוט ושפל אנשים בהתקרבותו למלך בשר ודם המתאכסן ודר אתו עמו בביתו וק"ו לאין קץ לקרבת ודירת ממ"ה הקב"ה וכדכתיב כי מי הוא זה אשר ערב לבו לגשת אלי נאם ה': ועל זה תיקנו ליתן שבח והודיה לשמו ית' בכל בקר ולומר אשרינו מה טוב חלקנו וכו' ומה יפה ירושתנו כלומר כמו שהאדם שש ושמה בירושה שנפלה לו הון עתק שלא עמל בו כן ויותר מכן לאין קץ יש לנו לשמוח על ירושתנו

וזה כל האדם: ע"ד לשון הכתוב – קהלת יב, יג. כמ"ש לקמן באריכות: פל"ו ואילך. כי מי הוא זה כו': ירמ' ל, כא. אשרינו מה טוב חלקנו וכו': נוסח התפלה (מתדבא"ר פכ"א). הון עתק: משלי ח, יח.

[מב, ב]

כמ"ש לקמן באריכות: עיין פרקים לר"ז³⁸. ספמ"ט³⁹. (כ"ק אדמו"ר הצ"צ⁴⁰)

כמה גדולה שמחת הדיוט ושפל אנשים בהתקרבותו למלך בשר ודם המתאכסן ודר אתו עמו בביתו: הכוונה בריבוי הלשונות – להגדיל הפלאת הענין: דירת המלך אצל "הדיוט", ואפילו פחות מזה – "שפל אנשים"; המלך, "מתאכסן" אצלו, ועוד יותר – "דר אתו עמו", ועוד יותר – "בביתו" של "השפל אנשים" (ולא יחד עמו, אבל בהיכל המלך).

(כ"ק אדמו"ר⁴¹)

כי מי הוא זה אשר ערב לבו: בכתוב: "כי מי הוא זה ערב את לבו".

(כ"ק אדמו"ר⁴¹)

ועל זה תיקנו ליתן שבח כו': היינו על ענין הביטול ליחוד השם (ולא על עצם ענין אחדות ה', שבזה לא שייך השבח, אשרינו מה טוב חלקנו כו').

(כ"ק אדמו"ר⁴¹)

הון עתק: פירושו: הון חזק רב (מצו"ד).

(כ"ק אדמו"ר⁴¹)

(37) "שיעורים בספר התניא" ע' 392 הערה 4. (38) ושם: "מודעת זאת מארז"ל שתכלית בריאת עולם הזה הוא שנתאווה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים וכו'" (פל"ו), "והנה תכלית השלימות הזה.. שהוא גילוי אור א"ס ב"ה בעוה"ז הגשמי תלוי במעשינו ועבודתנו כו'" (פל"ו). (39) ושם: "תכלית השתלשלות כל העולמות להיות כבוד ה' מלא כל הארץ הלזו דוקא.. וזהו תכלית כוונת האדם בעבודתו להמשיך אור אין סוף ברוך הוא למטה כו'". (40) קיצורים והערות ע' לו – הובא ב, מראה מקומות, הגהות והערות קצרות". (41) "מראה מקומות, הגהות והערות קצרות", "הערות ותקונים בדרך אפשר".

נקט "המתאכסן", דרך אכסניא ואושפיזא שהוא דירת עראי (כמו שהמשכן נקרא דירת עראי לגבי ביהמ"ק³²), כי עכשיו ענין זה הוא בבחי' אמונה בלבד. משא"כ לעתיד לבוא, שאז "עין בעין יראו גו'"³³ (בבחי' ראי, ולא בבחי' אמונה בלבד) – אזי תהי' "דירה בתחתונים" ממש, דירת קבע.

(כ"ק אדמו"ר הצ"צ³⁴)

באמונה זו: הטעם שאדה"ז קורא לענין זה "אמונה" (שאינו מתאים לכאורה למ"ש לעיל "יעמיק מחשבתו ויציר בשכלו ובניתו ענין יחודו ית' האמיתי") – י"ל ככמה אופנים: (א) ההבנה וההשגה בענין "יחודו ית' האמיתי" מיוסדות על האמונה ש, בדבר ה' שמים נעשו גו'³⁵. (ב) ענין אחדות השם האמיתי ישנו באמונה אצל כאו"א³⁶ (גם מי שאין לו ההבנה וההשגה שבזה). (ג) ענין אחדות השם הוא בעצם בחי' אמונה שלמעלה מהשגה, אלא שנמשך ובא בהשגת האדם ע"י ההתבוננות בענינים המוכיחים ומכריחים ענין זה.

(כ"ק אדמו"ר³⁷)

(32) ראה תו"א ר"פ ויגש. (33) ישע"י נב, ח. (34) אוה"ת סוכות ס"ע א'תשמו ואילך. ביאורו ח"א ע' תלו. (35) תהלים לג, ו. (36) עיין לקמן פמ"ב (ושם): "כדי להשכיל זה היטב בשכלנו כבר האריכו חכמי האמת בספריהם, אך כל ישראל מאמינים בני מאמינים בלי שום חקירת שכל אנושי כו'". אגה"ק סוסכ"ה (ושם): "ענין זה אינו מחכמת הקבלה ומהנסתרות לה' אלקינו כי אם מהנגלות לנו ולבנינו להאמין אמונה שלימה.. וגם היא אמונה פשוטה בסתם כללות ישראל ומסורה בידם מאבותיהם הקדושים שהלכו בתמימות עם ה' בלי לחקור בשכל אנושי ענין האלקות אשר הוא למעלה מהשכל עד אין קץ כו'".

ליקוטי אמרים

פרק לג

תלז

בארץ מתחת אין עוד מלבדו:
ע"ד לשון הכתוב – ואתחנן
ד, לט. שם, לה. ויש רז"ל:
מכות כג, ב – בשינוי וקיצור
לשון. וצדיק באמונתו יחיה:
חבקוק ב, ד.

שהנחילנו אבותינו הוא יחוד ה' האמיתי אשר אפי'
בארץ מתחת אין עוד מלבדו וזו היא דירתו בתחתונים
ווי"ש רז"ל תרי"ג מצות ניתנו לישראל בא חבקוק
והעמידן על אחת שנאמר וצדיק באמונתו יחיה כלומר
כאלו אינה רק מצוה אחת היא האמונה לבדה כי ע"י
האמונה לבדה יבא לקיום כל התרי"ג מצות דהיינו
כשיהיה לבו שש ושמח באמונתו ביחוד ה' בתכלית
השמחה כאלו לא היתה עליו רק מצוה זו לבדה והיא
לבדה תכלית בריאתו ובריאת כל העולמות הרי בכח
וחיות נפשו בשמחה רבה זו תתעלה נפשו למעלה
מעלה על כל המונעים קיום כל התרי"ג מצות מבית
ומחוץ. וזהו שאמר באמונתו יחיה יחיה דייקא כתחיית
המתים דרך משל כך תחיה נפשו בשמחה רבה זו
והיא שמחה כפולה ומכופלת כי מלבד שמחת
הנפש המשכלת בקרבת ה' ודירתו אתו עמו. עוד זאת

כפול ומכופל". אגה"ק ס"ז ("העדפה וזהירות
וזריות .. כפולה ומכופלת").

הלשון "כפול ומכופל" הוא בב"ר פנ"ח, ח"א. וביאורו
– ראה אוה"ת חיי שרה קטז, ב ואילך⁴⁵.

(כ"ק אדמו"ר³⁷)

שמחה כפולה ומכופלת כי מלבד שמחת הנפש
המשכלת בקרבת ה' ודירתו אתו עמו עוד זאת
ישמח בכפליים בשמחת ה'. .. דאתכפאי ס"א
ממש ואתהפך השוכא לנהורא: "שמחה" היא
מבינה (בחי' אימא), כמ"ש⁴⁶, "אם הבנים שמחה".
ובבחי' אימא יש ד' נשים, כנגד ד' ההי"ן שבשם
ב"ן דבינה (שהרי אות ה"א היא כפולה בשם הוי',
ובשם ב"ן כל ה"א הוא כפול, כי גם מילואו הוא
ה"א)⁴⁷.

וזהו "שמחה כפולה ומכופלת": "כפולה" – קאי על

וזו היא דירתו בתחתונים: היינו שהנבראים
התחתונים ידעו אודות הענין ד"אין עוד מלבדו",
ויהיו בטלים אליו.

(כ"ק אדמו"ר⁴¹)

כלומר כאילו אינה רק מצוה אחת: להעיר
מחדא"ג מהרש"א מכות שם⁴².

(כ"ק אדמו"ר³⁷)

אינה: אולי צ"ל: "אינם"⁴³ (כיון דקאי על "תרי"ג
מצוות", לשון רבים).

(כ"ק אדמו"ר⁴¹)

שמחה כפולה ומכופלת: להעיר מלשונות כעין זה
בשאר מקומות בספר התניא: לקמן פל"ו ("וחשך
כפול ומכופל"). פמ"ב ("יגיעה רבה ועצומה כפולה
ומכופלת"). פמ"ו ("האהבה כפולה ומכופלת ..
בכפלי כפליים"). אגה"ת ספ"ט ("במקום הקשר הוא

מי שהוא קבור בתוכה שכרו כפול ומכופל".⁴⁵ ותוכן
הביאור – שהענין ד"שכרו כפול" היינו ג"ע התחתון וג"ע
העליון, "ארצות החיים", וכל א' מהם הוא כפול, כי בכל א' יש ב'
בחי' הילוך – מלמטה למעלה ומלמעלה למטה. (46) תהלים
קיג, ט. (47) עיין לקו"ת להארז"ל פ' חיי שרה בענין מערת
המכפלה, ובשער הפסוקים (משמונה שערים להרח"ו) שם. ע"ח
שכ"ז (שער עיבור יניקה ומחיון) ספ"ד. וראה גם "ליקוטי
פירושים" לעיל פל"א ד"ה גדול עוננו.

(42) ושם הקשה על פירוש רש"י ש"דורות האחרונים לא היו
צדיקים כל כך, ואם באו לשמור כולן, אין לך אדם שזוכה, ובא
כו' והעמידן כו' כדי שזוכו אם יקיימו .. מצוות הללו" – וכי באו
לבטל שאר המצוות כו', ומסיק: "והנראה .. מצד הנותן ב"ה
כולם (כל תרי"ג מצוות) הם כמצוה אחת .. מצות אנכי שהיא
אמונת היחוד .. שהיא השורש ומקור לכולם", עיי"ש בארוכה.
(43) וראה שינויי נוסחאות ש"בתניא בצירוף מ"מ, ליקוט
פירושים, שינויי נוסחאות" ע' תרנב ("אינן", "אינם"). (44) ושם
– בפירוש "שדה עפרון אשר במכפלה" (חיי שרה כג, יז): "שכל

ישמח בכפליים בשמחת ה' וגודל נחת רוח לפניו ית' באמונה זו דאתכפיא ס"א ממש ואתהפך חשוכא לנהורא שהוא חשך הקליפות שבע"הו החומרי המחשיכים על אורו ית' עד עת קץ כמ"ש קץ שם לחשך [דהיינו קץ הימין שיעביר רוח הטומאה מן הארץ ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו: ישעי' מ, ה].

קץ שם לחשך: איוב כח, ג. קץ הימין: סוף דניאל. שיעביר רוח הטומאה מן הארץ: ע"ד לשון הכתוב – זכרי' יג, ב. ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו: ישעי' מ, ה.

שהו"ע גילוי כאדם המתגלה בדירתו⁴⁹, משא"כ „קרבה“ אפשר שתהי' בדרך מקיף בלבד. וזהו שנקט „קרבת ה'“ (שם הוי' דוקא), גילוי בחי' סוכ"ע שהוא בדרך מקיף⁵⁰.

(כ"ק אדמו"ר)

כמ"ש קץ שם לחשך [דהיינו קץ הימין: שייכות „קץ הימין“ ל„קץ שם לחושך“ – ע"פ המבואר בב"ר רפפ"ט⁵¹, וכמ"ש באוה"ת ד"ה ויהי מקץ ס"א⁵² וס"ו⁵³.

(כ"ק אדמו"ר)

קץ הימין: בניאור החילוק בין „קץ הימים“ ל„קץ הימין“ – ראה איכה רבה ס"פ גדע בחרי"א⁵⁴. זח"א נד, א⁵⁵. אוה"ת שם⁵⁶.

(כ"ק אדמו"ר)

וכמ"ש לקמן: עיין פרקים לו-לז⁵⁷.

(כ"ק אדמו"ר)

א"כ זהו ענין גילוי קץ הימין). וראה גם לקו"ש ח"ז ע' 210 הערה 32. (54 פ"ב, ו (ושם: „אמר לו (דניאל להקב"ה) באחרית הימים או באחרית הימין, אמר לו (הקב"ה) לקץ הימין, אותה ימין שהיא משועבדת קץ נתתי לימיני גאלתי את בני גאלתי את ימיני וכו"). (55 ושם: „ויהי מקץ ימים ויבא קין .. מאי מקץ ימים דא הוא קץ כל בשר, ומאן איהו דא מלאך המות .. דקאמר מקץ ימים ולא אמר מקץ ימין. ובג"כ כתוב בדניאל ואתה לך לקץ ותנוח לגורלך, א"ל לקץ הימים או לקץ הימין, א"ל לקץ הימין.“ (56 שלח, ב (ושם: „יש ב' בחי' קץ, הא' קץ הימין והוא מל' דאצי' .. והבחי' הב' זהו קץ דשמאלא שעו"ג ויהי מקץ ימים ויבא קין כו', ועי' מזה בזח"ב פ' תצוה דקפ"א ע"ב דחה לקץ ימין וקריב לקץ ימים כו"). שם, א (ושם: „ועמ"ש .. בפ' ואתה לך לקץ ותנוח ותעמוד לגורלך לקץ הימין .. ששאל באחרית הימים או באחרית הימין אמר לו לקץ הימין .. והזהר מפרש דקץ שם לחושך זהו קץ הימים .. אכן לפי המד"ר כאן .. זהו ענין גילוי קץ הימין כו"). (57 ושם: „עת קץ הימין שאז יזדכך גשמיות הגוף והעולם ויוכלו לקבל גילוי אור ה' .. וכתוב ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו וגו' (פלו'). „כללות החיות של עוה"ו .. תצא אז מטומאתה וחלאתה ותעלה לקדושה להיות מרכבה לה' בהתגלות כבודו וראו כל בשר יחדיו.. ועל ידי זה יתבלעו ויתבטלו לגמרי כל השלש קליפות הטמאות כו'“ (פלו').

כפל הה"א בשם הוי' (ה"א ראשונה וה"א אחרונה), ומכופלת" – קאי על הכפל שבכל ה"א עצמו.

ועפ"ז יש לפרש גם המשך לשון אדה"ז: „שמחת הנפש המשכלת בקרבת ה' כו" – היא מבחי' ה"א אחרונה, שהיא עצמה כפולה, והיינו מ"ש „אתו עמו" – „אתו" בה"א הפשוט, „עמו" בה"א המילוי; „עוד זאת ישמח בכפליים בשמחת ה' כו" – מבחי' ה"א ראשונה, ונקט „בכפליים“ כי היא עצמה כפולה, ה"א הפשוט וה"א המילוי.

(נוהרלו"צ אבי כ"ק אדמו"ר⁴⁸)

להעיר מד' ענינים דחשיב כאן: קרבת ה', דירתו, אתכפיא, אתהפכא.

(כ"ק אדמו"ר)

בקרבת ה' ודירתו: החילוק בין „קרבה“ ל„דירה“ – יש לבאר ע"פ המבואר בענין דירה בתחתונים,

(48 לקוטי לוי"צ לתניא ע' יג ואילך. 49) ראה הנסמן בתו"מ סה"מ ח"ב ע' שח הערה 32. (50) להעיר מלקו"ת שלח מ, ד (ושם – לאחר שמבאר שבנ"י נקראים „עם קרובו“ (תהלים קמח, יד) „לפי שנמשכים משם הוי"ו, מביא מ"ש „במדבר רבה ס"פ נצבים ע"פ כי קרוב אליך הדבר מאד, אמר להן הקב"ה בני אם יהיו דברי תורה קרובים לכם אף אני קורא אתכם קרובים שכן כתיב לבני ישראל עם קרובו .. שע"י התורה נמשך גילוי בחי' פנימיות .. להמשיך ההמשכה מבחי' שרש הנשמה שבה נאמר הוי' אלקינו ממש .. מלמעלה למטה לבחי' הנשמה שבגוף .. א"כ לשיהיו עם קרובו ממש זהו ע"י אם יהיו דברי תורה קרובים לכם.“ ומשמע שבנ"י מצ"ע (ללא המשכת התורה) המשכת שם הוי' (שעו"ג „עם קרובו“) אינה בבחי' פנימיות, אלא בדרך מקיף, בחי' סוכ"ע (מבואר שם (סע"ג) ש, שם הוי' הוא בחי' סוכ"ע). דרושי שמע"צ צ, ד (ושם: „טוב לחסות בבחינת מקיף שמבחי' הוי' יותר מבחי' השראת פנימיות של בחי' אדם העליון“). (51) ושם: „ויהי מקץ גו', קץ שם לחושך, זמן נתן לעולם כמה שנים יעשה באפילה וכו". (52) מקץ שלח, ב (ושם: „קץ הימין והוא מל' דאצי' .. סופא דכל דרגין .. שאז יומשך ממנה בחי' אור חזור ותהי' בחי' כתר מלמטה למעלה .. ואפ"ל שזהו ענין עד שתכלה רגל מן השוק כו"). (53) שם שם, א (ושם: „לפי' המד"ר כאן בפ"י קץ לחושך שהכוונה מתי יסתיים האפלה ויהי' גילוי האור,

ליקוטי אמרים

פרק לג

תלט

שאויר ארץ העמים טמא: שבת טו, א. ביתרון אור הבא מן החשך: ע"ד לשון הכתוב – קהלת ב, יג. ישמח ישראל בעושי: תהלים קמט, ב. שנק' רשות הרבים: זח"ג רמד, א. ת"ז ריש תכ"ד. טורי דפרודא: זח"א קנת, א. ועוד.

ובפרט בחו"ל שאויר ארץ העמים טמא ומלא קליפות וס"א ואין שמחה לפניו ית' כאורה ושמחה ביתרון אור הבא מן החשך דייקא. וז"ש ישמח ישראל בעושי פי' שכל מי שהוא מזרע ישראל יש לו לשמחה בשמחת ה' אשר יש ושמח בדירתו בתחתוני' שהם בחי' עשיה גשמיית ממש. וז"ש בעושי לשון רבים שהוא עו"הו הגשמי המלא קליפות וס"א שנק' רשות הרבים וטורי דפרודא ואתהפכנ לנהורא ונעשים רשות היחיד ליחודו ית' באמונה זו :

[נגב, א]

בשמחת ה' אשר יש ושמח ברירתו בתחתוני' שהם בחי' עשיה גשמיית ממש .. ואתהפכנ לנהורא כו': עיין לקו"ת ד"ה הוי' לי בעוזרי פי"ד⁵⁹.

(כ"ק אדמו"ר)

טורי דפרודא: עיין לעיל פכ"ב⁶⁰.

(כ"ק אדמו"ר)

שאויר ארץ העמים טמא: עיין לקו"ת רד"ה לבאר ענין המסעות⁵⁸.

(כ"ק אדמו"ר)

בעושי לשון רבים .. רשות הרבים וטורי דפרודא: שכל אחד מהם יש עושה – השם, ולכן נאמר „עושי” לשון רבים.

(כ"ק אדמו"ר)

מיוחס להצ"צ – לקוטי הגהות

תחיה נפשו בשמחה רבה זו: עיין לקו"ת ד"ה אני ישנה פ"ג⁶⁴: „ולהתענג על ה' הוא אור א"ס ב"ה המתגלה בנפשו המשכלת שהיא קרבת ה' ממש וצדיק באמונתו זו יחי' כו"י. ישמח בכפליים בשמחת ה' .. דאתכפאי ס"א

מהות והנפש ועצמותה שהן עשר בחינותיה: עיין לעיל פ"ג⁶¹. פי"ב⁶². לקו"ת ביאור לד"ה ולא תשבית פ"א⁶³.

כי היא קרבת אלהים ממש .. וצדיק באמונתו יחיה .. כשיהיה לבו שיש ושמח באמונתו ..

כו"י (ועיי"ש בהמשך הדברים – בפי' הכתוב „ישמח ישראל בעושי” „בעושי לשון רבים” ביחס לבני עצמם) – נסמך גם בלקוטי הגהות המיוחס להצ"צ. (60) ושם: „עיקר ושרש ע"ז הוא מה שנחשב לדבר בפני עצמו נפרד מקדושתו של מקום .. ולכן נקראים טורי דפרודא”. (61) ושם: „כל בחי' ומדרגה משלש אלו נפש רוח ונשמה כלולה מעשר בחי' כנגד עשר ספירות עליונות .. וכך בנפש האדם שנחלקת לשתיים שכל ומדות כו"י. (62) ושם: „אך מהות ועצמות נפש האלקית שהן עשר בחינותי' כו"י. (63) ויקרא ד, ב (ושם: „בס' של בינונים פ"ג נתבאר בענין הנפש שהיא כלולה מעשר בחינות כנגד ע"ס עליונות כו'י, וכן פי"ב נת' מהות ועצמות נפש האלקית שהן עשר בחינותיה כו'י. אך באמת חסר שם ולא נתבאר איך שגם החכמה שהיא ראשית שבעשר בחינות הנ"ל הוא רק בחי' כלי בלבד לעצמיות ומהות הנפש .. ולכן א"א לומר שהשכל הוא עצמיות הנפש ממש ושעצמיות הנפש הוא רק עשר בחינותי' שהן שכל ומדות .. מהות ועצמות הנפש היא חלק אלוהי שנינו בגדר עשר בחינות כו"י. (64) שה"ש לד, ג (ועיי"ש שציין לתניא כאן).

58 מסעי פט, ב (ושם: „מעלת א"י דעכשיו על ח"ל (דגורו טומאה על אורה וגושה כפ"ק דשבת ט"ו א') והוא מפני ששם (בחו"ל) יורד השפע ממלכות דאצילות ע"י התלבשות רבות, היינו מל' דאצילות מתלבשת במל' דבריאה וצירה ועשי', אבל בא"י נמשך ההשפעה ממל' דאצילות ע"י התלבשות במל' דבריאה ויצירה לבדן מבלי שיצטרך להתלבש ג"כ במל' דעשי' .. כשמל' דאצילות המלובשת במל' דבריאה ויצירה מתלבשת ממש במל' דעשי' יתייחס השפע ע"ש בחי' מלכות דעשי', ולכן גזרו שם טומאה, כי בעשי' הוא תכלית הסתר האלקות שהקליפות שרש היצה"ר מעלימים ומסתירים וכו"י). (59) שמע"צ פט, א ואילך (ושם – בפירוש הכתוב (תהלים קד, לא) „ישמח ה' במעשיו” (בשם הרמ"ז): „פי' במעשיו היינו כירור שם ב"ן שהוא בחי' עשי' .. שביור זה זהו כללות ענין היום לעשותם .. וכשיושלם בחינת היום לעשותם יומשך מזה שישמח ה' במעשיו אשר אמר ונעשה רצונו, והשמחה זהו גילוי פנימיות, והיינו פנימית עתיק שהוא פנימית תענוג העליון כו"י, וזהו ששם ב"ן „יתעלה בבחי' ס"ג כו"י, ע"ד „כתר עליון המתגלה בבחי' עשי' דייקא כירור שם ב"ן

והנה אמרו"ל)70 – שכאשר נתברר נעשה שמחה. לקו"ת ד"ה צו את בני פ"א71 בענין השחוק מההתחדשות. וז"ש ישמח ישראל בעושו . . שהם בחי' עשי' גשמיית ממש כו': עיין לקו"ת ד"ה ציון במשפט תפדה פ"ב72.

ממש ואתהפך חשוכא לנהורא כו': עיין לעיל פכ"ט65 ופ"ב66 בענין חושך, ועיין לעיל פי"ד67 ופכ"ו68 בענין שמחה. ועיין תו"א ד"ה מים רבים דפ' תולדות69 בענין הצחוק מההתחדשות. ד"ה ויהי בשלח (פיסקא ד"ה

ויאמין אמונה שלימה כי ה' העביר חטאתו ורב סלוח וזו היא השמחה האמיתית בה' הבאה אחר העצב כנ"ל. (69) ית, א (ושם): „וזה צחוק עשה לי אלקים, כמשל הצחוק שעושים השרים שהוא מדבר חדש כמו מלחמת הארי עם ח' אחרת שמהתחדשות נמשך הצחוק והתענוג, כך בחי' ביטול היש לאין זהו ההתחדשות שהנברא שנעשה יש ודבר נפרד יוכל לבטל א"ע . . כך עד"ז עכשיו העסק הוא להיות עובד אלקים לאהפכא חשוכא לנהורא ובגמר ושלמות הבירורים אזי כתיב ותחדש פני אדמה ישמח ה' במעשיו ויהי' גילוי הצחוק והתענוג כו'". (70) בשלח סא, ב (ושם): „השמחה היא כאשר תהפך חשכת הדברים הנתונים תחת ממשלת ק"נ לאור התורה ומתעלים בקדושה". (71) פינחס עז, ג (ושם): „ותכלית הירידה היא צורך עלי' להיות מיש לאין . . שמזה נעשה שחוק וחדוה למעלה בביטול היש לאין, שהתהוות מאין ליש הוא ענין הבריאה . . משא"כ התהוות מיש לאין הוא דבר חדש ושינוי הטבע . . ועיקר השחוק והחדוה הוא משינוי והתחדשות כדרך שעושיין לפני מלכים ושרים איזהו שינוי והתחדשות לשמחה ושחוק, וכמ"כ כתיב ותחדש פני אדמה ישמח ה' במעשיו (ועיין בסש"ב ס"פ ל"ג כו')". (72) דברים א, ב (ושם): „ישמח ישראל בעושו הן המצוות שנתלכשו בעשי, וע' בסש"ב ס"פ ל"ד*“.

(65) ושם: „באמת אין שום ממשות כלל בס"א שלכן נמשלה לחושך שאין בו שום ממשות כלל וממילא נדחה מפני האור, וכך הס"א . . בטלה לגמרי מפני הקדושה כביטול החושך מפני האור הגשמי, רק שלגבי קדושת נפש האלקית שבאדם נתן לה הקב"ה רשות ויכולת להגבי' עצמה כנגדה כדי שהאדם יתעורר להתגבר עלי'. . ואזי ממילא בטלה ונדחת כביטול החושך מפני אור הגשמי". (66) ושם: „כדכתיב וראיתי שיש יתרון לחכמה מן הסכלות כיתרון האור מן החושך, פי' כמו שהאור יש לו יתרון ושליטה וממשלה על החושך שמעט אור גשמי דוחה הרבה מן החושך שנדחה ממנו מאליו וממילא, כך נדחה ממילא סכלות הרבה של הקליפה וס"א שבחלל השמאלי כו'". (67) ושם: „להתענג ולשמח בה' ע"י התבוננות בגדולת א"ס ב"ה כפי יכולתו . . ואולי יערה עליו רוח ממרום ויזכה לבחי' רוח משרש איזה צדיק שתתעבר בו לעבוד ה' בשמחה אמיתית כדכתיב שמחו צדיקים בה'". (68) ושם: „בנצחון היצר אי אפשר לנצחו בעצלות וכבודות הנמשכות מעצבות וטמטום הלב כאבן כ"א בוריוות הנמשכת משמחה . . שהעצב מצד עצמו אין בו מעלה רק שיגיע ויבא ממנו איזה יתרון והיינו השמחה האמיתית בה' אלקיו הבאה אחר העצב האמיתי . . שיש לשמחה זו יתרון כיתרון האור הבא מן החשך דוקא . . ומקרא מלא דבר הכתוב תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה וגו' . . ולכן ארו"ל כי השמחים ביסורים עליהם הכתוב אומר ואוהביו כצאת השמש בגבורתו כי השמחה היא מאהבתו קרבת ה' יותר מכל חיי העוה"ז . . מיד אחר שנשבר לבו בעתים קבועים ההם אזי יסיר העצב מלבו לגמרי

(* ואולי צ"ל שם: „ס"פ ל"ג*“.